

УДК 34.037

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2025.3>**Б. І. Олійник***orcid.org/0009-0005-0584-7889**аспірант кафедри права**Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАВОТВОРЧОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Вивчення питань, які стосуються шляхів посилення ефективності правотворчої політики в сучасних умовах розвитку законодавства України є особливо актуальним та важливим для подальшого розвитку як самої законодавчої бази України, так і для подолання наявних недоліків правового регулювання, вироблення єдиного концептуального бачення в частині функціонування всього механізму правотворчості.

Важливою складовою правотворчої політики є інститут лобіювання, що являє собою особливий інструментальний механізм впливу на підготовку, внесення на розгляд, обговорення, прийняття, скасування правотворчих актів. На нашу думку, лобіювання в сфері правотворчості – це закономірне явище, яке існує в будь-якій державі, де функціонує механізм правотворення. Його необхідно сприймати не як негативне явище, а як таке, яке існує, функціональний потенціал якого потребує націлення на забезпечення якості правотворчості, ефективності реалізації правотворчої політики. Тому цілком правильною є позиція держав, які не борються з лобіюванням в сфері правотворчості, а навпаки – надають йому правового значення, регламентують порядок здійснення, протидіють зловживанням в сфері правотворчості. Такий шлях обрала і Україна, прийнявши у 2024 році Закон України «Про лобіювання» [1] (далі – Закон), який на сьогодні вже є чинним, але ще не введений в дію. Враховуючи те, що вказаний Закон лише започатковує правове забезпечення лобіювання в Україні, відзначаючи в цілому важливість лобіювання в механізмі забезпечення ефективності правотворчої політики, вважаємо за доцільне провести критичний аналіз положень Закону, результати якого можуть становити науковий потенціал для подальшого його удосконалення.

Стан опрацювання проблематики. У вітчизняних літературних юридичних джерелах питання лобіювання в сфері правотворчості досліджувались досить активно, проте переважно крізь призму інших аспектів правотворчості (процесу законотворчості, факторів правотворчості, шляхів удосконалення правового забезпечення пра-

вотворчості в Україні, юридичної техніки тощо). Серед вчених, які торкалися питань лобіювання в своїх наукових дослідженнях можна назвати: С.В. Бобровник, Т.О. Дідича, Ж.О. Дзейко, В.М. Косовича, Б.В. Малишева, Д.Г. Манька, І.І. Оніщука, Н.М. Пархоменко, Т.І. Тарахонич, В.М. Тернавську, І.Д. Шутака та ін. Проте, в науковому плані важливим залишається осучаснення уявлень про лобіювання, особливо в частині його правового забезпечення в Україні, а також практики його функціонування та шляхів удосконалення.

Мета та завдання наукового дослідження. Відзначаючи високий ступінь актуальності наукового дослідження шляхів підвищення ефективності правотворчої політики, наголошуючи на її практико орієнтованому змісті та призначенні, вважаємо за доцільне в цій науковій праці: 1) провести аналіз положень Закону України «Про лобіювання» з точки зору забезпечення ефективності правотворчої політики; 2) обґрунтувати критичні застереження перспектив реалізації положень вказаного Закону як умови забезпечення ефективності правотворчої політики в Україні.

Основна частина. Лобіювання в правотворчості – це особливий соціальний феномен, який пов'язаний із впливом на механізм правотворчості, сприяючи або блокуючи прийняття або скасування тих або інших правотворчих актів. Лобіювання, як було зазначено вище, це об'єктивно існуючий феномен, оскільки в умовах здійснення правотворчості завжди будуть існувати суб'єкти, які будуть зацікавлені чи будуть заперечувати ті чи інші правотворчі ініціативи, висловлювати свою позицію активно чи приховано, а також впливати на процес правотворчості, керуючись відповідними інтересами. За своєю сутністю лобіювання в сфері правотворчості являє собою цілеспрямований, організований вплив фізичних чи юридичних осіб (їх об'єднань) на учасників правотворчої діяльності з метою формування, прийняття або зміни правотворчих актів, їх скасування, що відповідатиме інтересам таких суб'єктів.

В більшості сучасних країн Європи інститут лобіювання в правотворчості набуває правового

характеру, що пов'язано з необхідністю надання йому організованого, офіційного та результативного характеру, протидії хаотичності та зловживанням в правотворчій сфері. Таке правове забезпечення націлене, насамперед, на те, щоб надати лобіюванню таких ознак як:

1) націленість лобіювання на досягнення конкретної мети, яка полягає в ухваленні, зміні або блокуванні правотворчої діяльності;

2) інституційність, змістом якої є здійснення лобістської діяльності через уповноважених осіб, професійних лобістів, асоціації, бізнес-спілок, громадські організації;

3) впливовість на всіх етапах правотворчого процесу – від розроблення концепції правотворчого акту до моменту його промульгації та ін.

Варто звернути увагу на те, що предметних досліджень питань лобіювання як умови підвищення ефективності правотворчої політики у вітчизняній юридичній літературі проведено не було, переважна більшість поглядів вчених на вказане питання представлено крізь призму вивчення інших, дотичних аспектів правотворчості та правотворчої політики. Так, В.М. Тернавська, розкриваючи власне розуміння правотворчості вже вкладає в нього такі характеристики як складність, інтелектуально-вольовий прояв діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованість на упорядкування суспільних відносин шляхом послідовного, виваженого та професійного створення нових і удосконалення чинних нормативно-правових актів [2, с. 8]. Отже вже в цій ідеї вченої опосередковано закладено думку про те, що підвищення ефективності правотворчої політики безпосередньо корелюється з вдосконаленням упорядкування суспільних відносин, підвищення рівня організованості та професійності створення нових та удосконалення чинних нормативно-правових актів. Так само і ряд інших вчених звертають увагу на те, що сама правотворча політика потенційно націлена на її ефективну реалізацію та формування якісної системи законодавства звертаючи увагу на те, що правотворча політика визначає шлях до вдосконалення, оптимізації правотворчості [3, с. 11–12], є інструментом формування, здійснення й управління правотворчою діяльністю, зокрема шляхом розробки і прийняття концептуальних актів, закріплення пріоритетів й цілей правового регулювання у відповідній сфері тощо [4, с. 19–20]. Орієнтованість на ефективність правотворча політика демонструє і з точки зору її розуміння як певної концепції, за допомогою якої лобіюються відповідні положення щодо цілей та методів правового регулювання [5, с. 177–178]; змісту державного впливу на правотворчий процес, що забезпечує реалізацію правової політики, її спроможність закріпити

стратегічні засади трансформації правового регулювання у відповідній сфері [6, с. 346]; спрямованість на вдосконалення системи правових засобів, формування ефективної системи актів [7, с. 74–75].

Проте важливе значення має аналіз насамперед положень Закону, що потенційно націлений на те, щоб ввести лобіювання в межі правового поля, тим самим протидіяти хаотичності правотворчості та посилити ефективність реалізації положень правотворчої політики. Окремо в контексті посилення ефективності правотворчої політики заслуговують на увагу положення ст. 4 Закону України «Про лобіювання», у якій законодавець встановлює основні принципи лобіювання, серед яких визначаються законність, прозорість, підзвітність, відповідальність, професійність та етичність [1]. Вказані принципи безпосередньо корелюються з підвищенням ефективності правотворчої політики, визначаючи засади лобістської діяльності щодо впливу на суб'єкта правотворчої діяльності чи суб'єкта права правотворчої ініціативи на етапі планування розроблення, розроблення та/або прийняття (видання) нормативно-правового акта, внесення змін до нього, втрати чинності (скасування) його тощо. Зупинимось на характеристиці вказаних принципів лобіювання більш детально, особливо в частині критичного аналізу їх правового забезпечення та подальшої практики реалізації:

1) принцип законності лобіювання є ключовим, оскільки лобіювання повинно здійснюватися виключно в межах правового поля, що виключає будь-які незаконні методи впливу на органи державної влади та органи місцевого самоврядування;

2) принцип прозорості вимагає відкритості інформації про здійснення лобіювання та забезпечення доступу до такої інформації, що є позитивним кроком у напрямку забезпечення публічного контролю;

3) принцип підзвітності та відповідальності передбачає необхідність подання суб'єктами лобіювання звітів та вжиття заходів для запобігання конфлікту інтересів;

4) принципи професійності та етичності спрямовані на забезпечення високих стандартів у лобіюванні та уникнення залежності між суб'єктом і об'єктом лобіювання.

Таким чином, встановлюються загальні засади регулювання лобізму в Україні, які мають сприяти посиленню ефективності правотворчої політики через правосвідомість відповідних суб'єктів. Проте якщо розглядати питання більш конкретно, то важливо відзначити фактичні впровадження Закону, стаття 5 якого визначає створення реєстру прозорості. Створення Реєстру прозорості, який забезпечує збирання, накопи-

чення, облік, відображення та оброблення інформації про суб'єктів лобіювання, є важливим кроком у напрямку забезпечення відкритості цього процесу. На нашу думку, для підвищення ефективності правотворчої діяльності необхідно врахувати декілька моментів: по-перше, важливо забезпечити регулярне оновлення інформації в Реєстрі прозорості та чітко регламентувати терміни, протягом яких суб'єкти лобіювання повинні подавати звіти, щоб уникнути надання застарілої інформації; по-друге, слід розширити можливості взаємодії Реєстру прозорості з іншими державними реєстрами, що сприятиме більш ефективному обміну даними та зменшенню ризиків дублювання інформації або її втрати; по-третє, необхідно забезпечити доступність даних у форматах, що підтримують автоматизоване оброблення інформації, а також розглянути можливість створення аналітичних інструментів для аналізу великих обсягів даних, які містяться в Реєстрі прозорості; по-четверте, для посилення захисту персональних даних і запобігання можливим зловживанням необхідно чітко визначити механізми контролю за доступом до конфіденційної інформації та передбачити додаткові заходи захисту, що забезпечать високий рівень інформаційної безпеки; по-п'яте, слід розглянути можливість підвищення відповідальності суб'єктів лобіювання за надання неправдивої або неповної інформації до Реєстру прозорості, що може включати як адміністративні, так і фінансові санкції. Це сприятиме підвищенню рівня довіри до інформації, що міститься у Реєстрі, і, відповідно, покращенню якості правотворчої діяльності.

Висновки. В цілому, ефективність правотворчої діяльності може бути значно посилена за рахунок впровадження чітких регламентів щодо оновлення даних, забезпечення інтеграції з іншими інформаційними системами, розширення можливостей автоматизованої обробки інформації, посилення захисту персональних даних, а також підвищення відповідальності за надання неправдивої інформації. Для підвищення ефективності правотворчої політики вважаємо за доцільне розширити повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції у сфері проведення перевірок, забезпечити більш жорсткий контроль за відповідністю діяльності суб'єктів лобіювання вимогам закону, а також удосконалити механізми реагування на виявлені порушення. Важливо запровадити чіткі процедури взаємодії з іншими державними органами та автоматизувати процес обробки інформації, що надходить із різних джерел, включаючи медіа та інші відкриті джерела. Крім того, слід передбачити більш оперативне інформування суб'єктів лобіювання про виявлені порушення та забезпечити можливість

своєчасного їх усунення з метою уникнення адміністративних санкцій.

Література

1. Закон України «Про лобіювання» від 23.02.2024 № 3606-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>
2. Тернавська В.М. Правотворча політика України : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 120 с.
3. Ничка Ю. Європейська міжнародна правотворчість: загальнотеоретична характеристика *Вісник Львівського ун-ту. Серія Право*. 2010. Вип. 50. С. 10–14.
4. Ющик О.І. Правова політика як фактор удосконалення законодавчого процесу. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2005. № 5. С. 18–25.
5. Кукуруз О.В. Роль публічної політики в процесі правотворення: сучасне розуміння. *Альманах права. Правові засади нормотворчої діяльності: національний і зарубіжний досвід*. 2024. Вип. 15. С. 176–182.
6. Макеева О.М. Принципи верховенства права в нормотворчій діяльності органів державної влади. *Альманах права. Правові засади нормотворчої діяльності: національний і зарубіжний досвід*. 2024. Вип. 15. С. 345–350.
7. Пархоменко Н.М. Ключові підходи до формування законодавства в аспекті його ефективності. *Право України*. 2025. № 4. С. 69–81. URL : file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81/Downloads/prukr_2025_4_7.pdf

Анотація

Олійник Б. І. Правове забезпечення лобіювання в Україні як умова ефективності вітчизняної правотворчої політики. – Стаття.

У змісті наукової роботи розкрито проблематику розуміння та практики здійснення лобіювання в сфері правотворчості як умови ефективності правотворчої політики. Відзначено, що важливою складовою правотворчої політики є інститут лобіювання, що являє собою особливий інструментальний механізм впливу на підготовку, внесення на розгляд, обговорення, прийняття, скасування правотворчих актів. На нашу думку, лобіювання в сфері правотворчості – це закономірне явище, яке існує в будь-якій державі, де функціонує механізм правотворення. Його необхідно сприймати не як негативне явище, а як таке, яке існує, функціональний потенціал якого потребує націлення на забезпечення якості правотворчості, ефективності реалізації правотворчої політики. Тому цілком правильною є позиція держав, які не борються з лобіюванням в сфері правотворчості, а навпаки – надають йому правового значення, регламентують порядок здійснення, протидіють зловживанням в сфері правотворчості. Такий шлях обрала і Україна, прийнявши у 2024 році Закон України «Про лобіювання», який на сьогодні вже є чинним, але ще не введений в дію. Враховуючи те, що вказаний Закон лише започатковує правове забезпечення лобіювання в Україні, відзначаючи в цілому важливість лобіювання в механізмі забезпечення ефективності правотворчої політики, вважаємо за доцільне провести критичний аналіз положень Закону, результати якого можуть становити науковий потенціал для подальшого його удосконалення.

Відзначено, що в більшості сучасних країн Європи інститут лобіювання в правотворчості набуває правового характеру, що пов'язано з необхідністю надання

йому організованого, офіційного та результативного характеру, протидії хаотичності та зловживанням в правотворчій сфері. Таке правове забезпечення націлене, насамперед, на те, щоб надати лобіюванню таких ознак як: 1) націленість лобіювання на досягнення конкретної мети, яка полягає в ухваленні, зміні або блокуванні правотворчої діяльності; 2) інституційність, змістом якої є здійснення лобістської діяльності через уповноважених осіб, професійних лобістів, асоціації, бізнес-спілок, громадські організації; 3) впливовість на всіх етапах правотворчого процесу – від розроблення концепції правотворчого акту до моменту його промульгації; 4) зумовленість лобіювання матеріальними та/або нематеріальними інтересами, що походять від суб'єктів права чи їх об'єднань; 5) законність, що забезпечує здійснення лобістської діяльності в межах правового поля, яке забезпечує його офіційність, прозорість та публічність.

Акцентовано увагу на питанні посилення ефективності правотворчої політики за рахунок впровадження чітких регламентів щодо оновлення даних, забезпечення інтеграції з іншими інформаційними системами, розширення можливостей автоматизованої обробки інформації, посилення захисту персональних даних, а також підвищення відповідальності за надання неправдивої інформації. Для підвищення ефективності правотворчої політики вважаємо за доцільне розширити повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції у сфері проведення перевірок, забезпечити більш жорсткий контроль за відповідністю діяльності суб'єктів лобіювання вимогам закону, а також удосконалити механізми реагування на виявлені порушення.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, правове регулювання, правотворчість, правоутворення, правотворча політика, законотворчість, моніторинг законодавства, ефективність правотворчої політики.

Summary

Oliynik B. I. Legal security of lobbying in Ukraine as a condition for the effectiveness of domestic legislative policy. – Article.

The content of the scientific work reveals the issues of understanding and practice of lobbying in the field of lawmaking as a condition for the effectiveness of lawmaking policy. It is noted that an important component of lawmaking policy is the institution of lobbying, which is a special instrumental mechanism for influencing the preparation, submission for consideration, discussion, adoption, and cancellation of lawmaking acts. In our opinion, lobbying in the field of lawmaking is a natural phenomenon that exists in any state where the lawmaking mechanism functions.

It should be perceived not as a negative phenomenon, but as one that exists, the functional potential of

which requires aiming at ensuring the quality of lawmaking and the effectiveness of the implementation of lawmaking policy. Therefore, the position of states that do not fight lobbying in the field of lawmaking, but on the contrary, give it legal significance, regulate the procedure for implementation, and counteract abuses in the field of lawmaking is quite correct. Ukraine has also chosen this path, having adopted in 2024 the Law of Ukraine "On Lobbying", which is already in force today, but has not yet been put into effect. Given that the specified Law only initiates the legal support for lobbying in Ukraine, noting in general the importance of lobbying in the mechanism for ensuring the effectiveness of law-making policy, we consider it appropriate to conduct a critical analysis of the provisions of the Law, the results of which may constitute a scientific potential for its further improvement. It is noted that in most modern European countries the institution of lobbying in law-making acquires a legal character, which is associated with the need to give it an organized, official and effective character, to counteract chaos and abuse in the law-making sphere.

Such legal support is aimed, first of all, at giving lobbying such features as: 1) the focus of lobbying on achieving a specific goal, which is to adopt, change or block law-making activity; 2) institutionalization, the content of which is the implementation of lobbying activities through authorized persons, professional lobbyists, associations, business unions, public organizations; 3) influence at all stages of the law-making process - from the development of the concept of a legislative act to the moment of its promulgation; 4) the conditionality of lobbying by material and/or non-material interests originating from legal entities or their associations; 5) legality, which ensures the implementation of lobbying activities within the legal field, which ensures its officiality, transparency and publicity.

Attention is focused on the issue of enhancing the effectiveness of law-making policy by introducing clear regulations on data updating, ensuring integration with other information systems, expanding the capabilities of automated information processing, strengthening the protection of personal data, as well as increasing responsibility for providing false information. To increase the effectiveness of legislative policy, we consider it appropriate to expand the powers of the National Agency for the Prevention of Corruption in the field of conducting inspections, to ensure stricter control over the compliance of lobbying entities with the requirements of the law, and to improve mechanisms for responding to identified violations.

Key words: lobbying, lobbying activities, law-making, law-making policy, legislative activity, effectiveness of law-making policy, lawformation, legislation monitoring.

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 24.12.2025